

Analyse haiku's Winterkukai 2026 thema 'vroeger'

Vroeger dan verwacht was het maximale aantal inzendingen van 75 haiku's bereikt. Misschien dat de onzekerheden in deze wereld uitnodigen om nog eens bij *vroeger* stil te staan. Verheugend te lezen, dat het merendeel van de haiku's een mooi, soms hartverwarmend beeld van *vroeger* oproepen.

In deze reeks blikken op *vroeger* verwierf Francis D'haene de meeste punten met de haiku:

details uit mijn jeugd

herinner ik me zwart-wit,

met kartelrandjes

In de volgende analyse wordt aan de hand van wat cijfers en feiten een beeld opgebouwd van de meest voorkomende invulling in deze winterkukai van haiku: de **modale haiku**.

1 Thema: genoemd of gesuggereerd

Voor de één is het de kunst, het thema subtiel te suggereren. De ander bouwt graag rond het themawoord, de haiku op. In enkele gevallen meende de dichter het thema helemaal niet ofwel niet herkenbaar uit te werken. Zo werd het thema in 15 inzendingen *letterlijk genoemd*, in 48 haiku *gesuggereerd* en in 12 – voor mij – *niet herkenbaar uitgewerkt*. Als voorbeelden van deze dichtelijke keuzes:

vroeger wordt vager
nu ik in de toekomst leef
met eigen gezin

details uit mijn jeugd
herinner ik me zwart-wit,
met kartelrandjes

buiten is het koud
de sneeuwpop draagt muts en sjaal
hij vreest de warmte

2 Seizoenswoord of seizoensattribuut

Het seizoenswoord in een haiku betreft de lezer op poëtische wijze bij de tijd van handeling. Elk seizoen of elk moment van de dag heeft een eigen sfeer. Daarmee kan een gemoedbeweging bij het lezen worden opgeroepen die anders met veel omhaal van woorden gerealiseerd moet worden. *Het holst van de nacht* klinkt zo altijd meer sinister dan *de scharlaken dageraad*.

Met gebruik van het seizoenswoord brachten 35 van de 75 dichters de lezer in een duidelijk bepaald moment van hun beleavingswereld. Daarbij was of een letterlijke verwijzing naar een jaargetijde behulpzaam of het noemen van een attribuut dat in het bijzonder bij een bepaald seizoen hoort.

Witte sneeuw kust het land
Geeft heimwee naar vroeger
Toen kinderen alom sleeden

het is laagwater
in mijn gebreid badpakje
vang ik garnaaltjes

Vooraf het *gebreide badpakje* is een poëtisch seizoensattribuut van een zomerstrand maar ook van een tijdvak dat nog alleen in zwartwit-foto's of sepia prenten bestaat.

3 Vorm:

Aantal lettergrepen:

Gebruikelijk wordt een haiku geschreven in 17 lettergrepen. De één blijft tellen en schaven aan de haiku tot de 17 precies zijn bereikt; de ander wijkt daar van af. Het aantal van 17 lettergrepen is een hulpmiddel om in klein bestek een groot moment weer te geven. Grote afwijkingen kunnen leiden tot het verlaten van een voor iedereen herkenbare haiku: dan is het een 'kort gedicht' of 'vrij vers'.

Belangrijker dan het strikt voldoen aan precies 17 lettergrepen, is de poëtische zeggingskracht van het gedicht. Zonder poëzie is een vers van 17 lettergrepen nooit een haiku.

Van de 75 inzenders hielden 52 dichters zich aan stipt 17 lettergrepen; 13 dichters bleven daar - soms flink - onder en 10 stapten soms ruimhartig over de 17 lettergrepen heen. Waarvan als voorbeeld:

ze rolt een sneeuwpop
rode neus en een sjaal om
het kind van vroeger: 17 lettergrepen

mijn oude school
blijkt nu
een verpleeghuis: 10 lettergrepen

vergeelde foto
op zoek naar de koningin
bijenopa en ik: 18 lettergrepen

Eén volzin of een 'knip' tussen regels:

In het westen wordt de haiku typografisch veelal in 3 regels geschreven. Daarbij wordt tussen de eerste en de tweede of tussen de tweede en de derde regel een zin inhoudelijk afgebroken. Zo ontstaat een 'verhaal' in twee of drie zinnen verdeeld over twee of drie regels. Dit opknippen in minizinnen kan uitlopen op het in telegramstijl beschrijven van een observatie of een ervaring. Daarnaast slagen dichters er soms in om in één volzin, een gedicht te schrijven zonder onderbreking in opeenvolgende deelzinnen. Zo'n haiku in één volzin kan ook op één regel worden geschreven: dat wordt wel een '**monoku**' genoemd. In deze kukai schreven 57 dichters de haiku in 2 of 3 te onderscheiden zinnen. In 18 inzendingen was de haiku te lezen als één 'monoku'.

buiten is het koud
de sneeuwpop draagt muts en sjaal
hij vreest de warmte

in dat stadspark
waren er iedere voorjaar
die kersenbloesem

4 Stijl:

Epiek of lyriek:

Het overgrote deel van de inzenders koos voor een epische of verhalende stijl: in nuchter bewoordingen werd een observatie een getuigenis van een ervaring weergegeven. Welk sentiment daarbij hoort, werd aan de lezer overgelaten. Ofwel: show, don't tell; laat aan de lezer over wat hij of

zij aan gevoelens ontleent aan het vers. Geen of vrijwel géén dichter koos voor een eigen ontboezeming of gevoelsuiting. Een mooi twijfelgeval tussen epiek en lyriek is:

tranen spatten rond
als een hond na de regen
alles afgeschud

Zijn het (lyrisch) de eigen tranen of is het een observatie van een gezonde huilbui van een ander?

Directe woordkeuze of gebruik van stijlfiguren

Een gedicht kan met een directe woordkeuze een beeld of een emotie verwoorden als letterlijke beschrijving. Of, een verrassende woordkeuze kan een beeld of emotie oproepen die in letterlijke bewoordingen niet bereikt kan worden. De keuze is, géén of juist wel een poëtisch hulpmiddel, een stijlfiguur te hanteren. Een soms riskante keuze omdat een te veel aan “stijl” het gedicht onbegrijpelijk kan maken of een te letterlijk bewoording, het gedicht vlak en saai kan maken.

In 33 van de 75 inzendingen waagden dichters zich aan het gebruik van een stijlfiguur: het merendeel (42) van de dichters hield zich aan een letterlijke woordkeuze. In de volgende haiku kozen dichters voor het gebruik van stijlfiguren en voor een sobere, directe bewoording van hun ervaring.

In kleurloze kou
klikklakt het spiegelglad
metalen symfonieën

Gegiechel en praatjes
Blij sprongen wij daar buiten
Samen elke dag

5 Inhoud:

Waar in ander, eerder kukai het themawoord op velerlei wijze werd geïnterpreteerd, koos dit regiment dichters vrijwel unaniem voor ‘vroeger’ als verwijzing naar het verleden, naar een gevoel van *Das wahr einmal*, ‘tempo doeloë’ dan wel “*froegâh*”. Niet, als relatieve tijdsaanduiding zoals ‘vroeger dan verwacht’ of als voornemen voor de tijdsbesteding zoals vroeger de bar verlaten.

6 de modale haiku:

Alle paragrafen overziend, was de meest voorkomende, dichterlijke keuze, een haiku waarin

- ✓ Het thema (subtiel) wordt gesuggereerd,
- ✓ Géén expliciete verwijzing naar seizoen of tijd van de dag werd gegeven,
- ✓ Opgebouwd in precies 17 lettergrepen en verdeeld over 2 of 3 regels
- ✓ Merendeels een nuchtere of epische directe omschrijving van het geobserveerde of het beleefde.
- ✓ Het themawoord op één manier werd opgevat.

Van het verleden naar de toekomst: de snelheid waarmee het maximum van 75 plaatsen was gevuld en het kennelijke plezier waarmee de dichters in hun poëzie in de tijd omkeken, doet nu al uitzien naar de volgende kukai.